

Kirjoitelmani käsittää yleisen osan kansainvälisen tuomioistuimen (ICJ) käsillä olevan oikeustapauksesta Gambia vastaan Myanmar, jossa esittelen haastehakemuksen taustatiedot ja kanteen pääkohdat sekä ensimmäisten päivien kuulemiset ICJ:ssä.

Myanmarin itsenäistyessä vuonna 1948 Rakhinen osavaltiossa eläville rohinga-muslimille ei annettu täyttä kansalaisuutta ja vuodesta 1992 lähtien heidän liikkumista, elinkeinojen harjoittamista, ja koulutukseen ja terveydenhoitoon pääsyä alettiin rajoittaa. Vuoden 2008 perustuslaki heikensi heidän asemaansa entisestään, sillä rohingoja ei enää lueteltu maan virallisten etnisten ryhmien joukossa, ja siten heitä ei enää katsottu maan kansalaisiksi.

Rakhinen tilanne on vuosien saatossa leimahtanut väkivaltaiseksi useita kertoja, ja rohingoja on paennut muualle siten, että maailman noin kolmesta miljoonasta rohingasta valtaosa asuu ulkomailla etenkin Bangladeshissa. Rohingojen vainon syistä on esitetty erilaisia näkemyksiä ja teorioita. Vuonna 1962 valtaan noussut Myanmarin sotilashallitus alkoi nähdä rohingat turvallisuushkana. Vuosikymmenten aikana rohinga-vastaisuus institutionalisoitui armeijan ja sotilashallituksen piirissä ja Myanmarin buddhalaisten ääri linjaus on aiheuttanut konflikteihin.

Vuoden 2014 väestönlaskennan aikaan rohingoja asui Rakhinessa noin 1,1 miljoonaa, joistanoin 120 000 sisäisillä pakolaisleireillä. YK:n arvion mukaan yli 600 000 rohingaa on paennut elokuun 2019 lopun jälkeen Myanmarista Bangladeshiin.

YK:n ihmisoikeusneuvoston (ION) maaliskuussa 2017 nimittämää tiedonkeruumissiota ei ole päästetty Myanmariin. YK ja kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ovat puhuneet Rakhinen tapahtumien yhteydessä systemaattisesta väkivallasta, raiskauksista ja murhista sekä väestönosaan kohdistuvasta puhdistuksesta. YK:n ihmisoikeusvaltuutetun raportin mukaan alueella tapahtuneet toimet ovat tähdänneet rohingojen paluun estämiseen, eikä pakolaisten nopea paluu täten ole todennäköistä.¹

Ihmisoikeusloukkauksiin ovat syyllistyneet YK:n mukaan armeija, sen ja Myanmarin hallituksen terroristijärjestöksi nimeämä ARSA (Arakan Rohingya Salvation Army) sekä paikalliset rakhinelaiset. Armeija ja hallitus ovat kiistäneet armeijan syyllistyneen laittomuuksiin tai väkivaltaisuuksiin puhuen terrorisminvastaisesta taistelusta. Hallitus on kuitenkin korostanut, että mahdollisiin ihmisoikeusrikkomuksiin syyllistyneet tuodaan oikeuteen²

YK:n turvallisuusneuvosto on käsitellyt Myanmarin tilannetta 28.9.2017 ja viimeksi 6.11.2017 jolloin neuvosto antoi puheenjohtajan lausunnon, jossa tuomitaan Myanmarin väkivalta rohingoja vastaan. Lausunnossa kehoitetaan Myanmarin hallitusta varmistamaan, ettei käytetä liikaa sotilaallista voimaa, sekä

¹ Ulkoasiainministeriö muistio Eteläisen Aasian yksikkö 16.11.2017 Petri Wanner, Muistio

² Ulkoasiainministeriö Eteläisen Aasian yksikkö 16.11.2017 Petri Wanner, Muistio

ryhtymään välittömiin toimiin ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi. Syyskuussa 2019 YK:n pääsihteeri Antonio Guterres epäili, että Rakhinessa tapahtuu etnistä puhdistusta.³

Länsi-Afrikkalainen Gambian tasavalta haastoi Myanmarin oikeuteen kansanmurhasta (joukkotuhonta⁴) marraskuussa 2019. Gambian ryhmä oli laatinut hyvin yksityiskohtaiset syytteet, jotka käsittelivät julmuuksia ja kansanmurhan tekoja. Väitteet oli tuotava ilmi, jotta väliaikaisten toimenpiteiden täytäntöönpano saataisiin perusteltua.⁵

Kansainvälisen tuomioistuimen tehtävänä on ratkaista valtioiden välisiä kiistoja. Tuomioistuin ei tutki tapauksia oma-aloitteisesti, vaan se käsittelee kysymyksiä, joita jäsenvaltiot tai YK tuovat sen tutkittaviksi. Valtiot voivat sopia yhteisesti, että ne tuovat kiistansa tuomioistuimeen. Valtio voi myös viedä toisen valtion toimet tuomioistuimeen, jos kumpikin on esimerkiksi mukana kansainvälisessä sopimuksessa, joka sallii tällaisen ratkaisun. Silloin kummankin valtion on kuitenkin vielä erikseen hyväksyttävä tuomioistuimen toimivalta.⁶

Gambia vetoaa YK:n peruskirjan 41 artiklan 1. kohdan mukaan, että tuomioistuimella on valta, jos se katsoo olosuhteiden sitä vaativan, osoittaa ne väliaikaiset toimenpiteet, joihin on ryhdyttävä kummankin asiapuolen oikeuksien turvaamiseksi.⁷ ICJ voi määrätä väliaikaiset toimenpiteet vain perutelluista syistä, perussäännön 41 artiklan mukaisesti.

Jokainen sopimuspuoli voi pyytää Yhdistyneiden Kansakuntien asianomaisia elimiä ryhtymään sellaisiin Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan edellyttämiin toimenpiteisiin, joita nämä elimet pitävät tarkoituksenmukaisina joukkotuhonnan tai 3 artiklassa mainittujen muiden tekojen ehkäisemiseksi ja rankaisemiseksi.

Kansainvälisessä tuomioistuimessa tapahtuva kuuleminen 12.12.2019. Valmistellessaan tätä hakemusta Gambia on kiinnittänyt huomiota yleissopimukseen joukkotuhontana pidettävän rikoksen ehkäisemiseksi ja rankaisemiseksi⁸ mukaan lukien sen hyväksymisolosuhteet ja sen tulkinta ja soveltaminen sen voimaantuloa 12 päivänä tammikuuta 1951 seuraavina vuosina. Gambia on lisäksi tietoinen siitä, että kansanmurhat ovat erillään muista, kuten syrjintä, etninen puhdistaminen, vainot, kadonneet ja kidutukset – mutta että kaikkien tällaisten tekojen välillä on usein läheinen yhteys. Gambia on tietoinen, että kansanmurha on aina osa jatkuvuutta, tästä syystä on tärkeää saattaa kansanmurhan toimet osaksi suurempaa kokonaisuutta. Gambian ryhmä oli laatinut hyvin yksityiskohtaiset väitteet, jotka käsittelivät julmuuksia ja kansanmurhan tekoja.. Kuulemisessa kiinnitettiin huomiota seuraaviin asioihin; Gambian ja Myanmarin välillä olevan `kiistan`

³ Julkilausuma ihmisoikeusneuvoston 42. istunnolle

Marzuki Darusman, Myanmarin riippumattoman kansainvälisen tiedonkeruujärjestö

<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/NewsDetail.aspx?NewsID=25002&LangID=E>

⁴ tieteen termipankki

⁵ Raportti, Global Centre for the Responsibility to Protect, <https://reliefweb.int/report/myanmar/factsheet-november-2019-qa-gambia-v-myanmar-rohingya-genocide-international-court> luettu 11.12.2019

⁶ Artikkel, Suomen YK-liitto <https://www.ykliitto.fi/tietoa-yksta/kansainvalinen-tuomioistuin>

⁷ Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirja, 1/1956

yksityiskohtainen selvitys, joka tulee perustua yleissopimukseen joukkotuhontana pidettävän rikoksen ehkäisemiseksi ja rankaisemiseksi.⁹

Väliaikaisten toimenpiteiden kuulemisten toinen päivä kansainvälisessä tuomioistuimessa (ICJ) 13.12.2019. Haagissa sijaitsevassa tuomioistuimessa käsiteltiin toisena päivänä Gambian ja Myanmarin kuuleminen. Ensimmäinen esittelyn toimitti Myanmarin valtionneuvoja Aung Sang Suu Kyi, joka esiintyi toimiessaan unionin ulkoasiainministerinä. Myanmarin ensimmäinen esittely koski historiaa, että Rakhinen osavaltiota on monimutkainen menneisyys, jota maailma ymmärtää väärin. Terroristien aseellinen hyökkääminen on johtanut tällaisiin ”puhdistusoperaatioihin”. Aung Sang Suu Kyi myönsi, että kansainvälisessä humanitaarisessa lainsäädännössä on mahdollisesti tapahtunut joitain rikkomuksia, mutta joiden merkitys on ollut vähäinen. Hän kertoi myös, että Myanmarin sotilastuomioistuimet työskentelivät ahkerasti tutkiakseen ja nostaakseen syytteitä mahdollisia rikoksentekejiä vastaan.

Vain kolme päivää sen jälkeen, kun Gambia oli jättänyt hakemuksensa kansainväliselle tuomioistuimelle, Kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) oikeudenkäyntiä hoitava osasto antoi syyttäjälle valtuudet tutkia Myanmarin / Bangladeshin tilannetta.¹⁰ Kansainvälisen rikostuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat kaikkein vakavimmat kansainväliset rikokset: joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan, sotarikokset ja hyökkäysrikos, jonka osalta ICC voi käyttää toimivaltaa.¹¹

Tämä oikeustapaus on haastava ja nähtäväksi jää saavatko rohingat ansaitsemaansa oikeutta.

⁹Artikkeli, Priya Pilla, Opinio Juris; <https://opiniojuris.org/2019/11/13/the-gambia-v-myanmar-at-the-international-court-of-justice-points-of-interest-in-the-application/> luettu

¹⁰ Artikkeli, Priya Pilla, Opinio Juris; <https://opiniojuris.org/2019/11/13/the-gambia-v-myanmar-at-the-international-court-of-justice-points-of-interest-in-the-application>

¹¹ Tiedote, ulkoministeriö, https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/kansainvalinen-rikostuomioistuin-on-yksi-saantopohjaisen-kansainvalisen-jarjestelman-peruspilareita